

Knelpunten en aanbevelingen

Cijfers

In de administratieve statistieken wordt geen onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Er wordt evenmin een onderscheid gemaakt tussen daders en daders die hulpverleners zijn.

- Administratieve statistieken (misdrijven tegen de lichamelijke integriteit) moeten opgesplitst worden naar m/v (daders en slachtoffers).
- Cijfers over het aantal daders/hulpverleners ten opzichte van het totaal aantal daders.
- Een nieuw onderzoek conform dat van: Bruynooghe, R., Noeland, S. en Opdebeeck, S., *Geweld ondervinden, gebruiken en voorkomen. Rapport ten behoeve van de Minister van Tewerkstelling en Arbeid en Gelijke-Kansenbeleid Mevrouw M. Smet*, LUC, 1998.

Seksuele meerderjarigheid

Wat de seksuele meerderjarigheid betreft blijven de leeftijdsgrenzen inzake aanranding van de eerbaarheid en verkrachting respectievelijk zestien en veertien jaar (cfr. Wet van 4 juli 1989 tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting).

Is de anomalie dat een persoon al op veertien jaar bekwaam wordt geacht om toe te stemmen met seksuele penetraties maar pas op zestien jaar om toe te stemmen met het gekwalificeerd gedrag inzake aanranding van de eerbaarheid, houdbaar? Voor de strafwaardigheid speelt dit geen rol omdat de veertien- of vijftienjarige die toestemt met een seksuele penetratie steeds wordt geacht het slachtoffer te zijn van een aanranding van de eerbaarheid bij gelijkstelling. Het heeft wel een invloed op de strafmaat.

- Gelijkschakeling seksuele meerderjarigheid ingeval van verkrachting en aanranding van de eerbaarheid (ofwel op 14 jaar ofwel op 16 jaar: hierover kan een debat gevoerd worden). Er kan ook onderzocht worden of er een bijkomende eis kan opgenomen worden inzake een minimaal leeftijdsverschil tussen slachtoffer en dader.

Strafmaat/uitvoering

Strafmaat in het algemeen

Voortgaand op de cijfers inzake het aantal aangegeven verkrachtingen en het aantal veroordelingen wegens verkrachting, blijkt dat er veel minder

veroordelingen zijn in verhouding tot het aantal verkrachtingen, ook al wordt bijna 60% van de daders niet geïdentificeerd.

Er worden vaak voorwaardelijke straffen¹ uitgesproken. Dit betekent dat wel een straf wordt uitgesproken maar dat deze niet tot uitvoering wordt gebracht. Als de dader opnieuw in de fout gaat of zich niet aan de door de rechter opgelegde voorwaarden houdt, volgt nog de oplegging van de straf. Concreet moet de dader zich laten begeleiden door een psychiater of psycholoog en dit gedurende een aantal jaren (de proeftijd). Een probatieassistent(e) staat in voor de controle.

- Er is geen zicht op wat die begeleiding inhoudt, welke de resultaten van die begeleiding zijn en in welke mate er sprake is van recidive: hiernaar zou onderzoek moeten verricht worden.

In de praktijk zou de materiële en morele schadevergoeding voor slachtoffers aan de lage kant zijn.

- Hierover vragen we een evaluatie.

Enkelband voor seksuele delinquenten

De minister van Justitie heeft een nota naar de administratie verstuurd waarin staat dat seksmisdadigers en mensenhandelaars voortaan in aanmerking komen voor elektronisch toezicht². De maatregel moet helpen om het aantal gevangenen met een elektronische enkelband te verhogen. Er zal telkens een sociaal onderzoek gevoerd worden en nagegaan worden of er geen bezwaren zijn, zoals bijvoorbeeld het gevaar op recidive. In de praktijk komt het erop neer dat seksuele delinquenten in uitzonderlijke gevallen thuis hun straf kunnen uitzitten.

- Het gaat om enkele tientallen gevallen: wordt de overbevolking van de gevangenissen daarmee opgelost?
- Kan op korte termijn ingeschat worden of er al dan niet kans is op recidive?

Hulpverleners/daders

Volgens wetenschappelijk onderzoek is er in de VS een hoog percentage recidive bij hulpverleners die seksueel grensoverschrijdend (GOG) gedrag plegen, van 30 tot 80% en zelfs rond 80% bij hulpverleners die voor meervoudig seksueel GOG worden aangeklaagd.

¹ In de krantenberichtgeving lezen we vaak dat daders van verkrachting veroordeeld worden met uitstel. De rechter veroordeelt maar de veroordeling wordt uitgesteld. Er wordt telkens een proefperiode bepaald, van minstens één jaar en maximum vijf jaar. Indien de dader in die periode geen ander misdrijf begaat, komt er een einde aan de rechtsvervolging. De uitgesproken straf kan dan niet meer worden uitgevoerd. Uitstel is niet mogelijk voor een gevangenisstraf van langer dan vijf jaar.

² Enkelband voor seksuele delinquenten, in *De Standaard*, 17 mei 2006.

Voor België zijn geen cijfers bekend maar het probleem bestaat, zie bijvoorbeeld reacties slachtoffers op de Nederlandse website <http://www.misbruikdoorhulpverleners.nl>

- Artikel 377 van de Strafwet bepaalt dat er strafverzwaring is op basis van seksueel misbruik van gezag/macht door een arts ten opzichte van een minderjarige, blijkbaar is dit niet het geval voor een meerderjarige.

Beweging Zijn vzw heeft al enkele pogingen gedaan om onderzoek te voeren naar het geweld van therapeuten op hun cliënten. Dit onderzoek komt wegens het gesloten wereldje niet van de grond.

- Het zou nuttig zijn een algemeen onderzoek hiernaar te voeren zodat de juiste maatregelen kunnen genomen worden.

Orde van 'Artsen'³

Eén van de problemen van de Nationale Orde van Geneesheren is dat er heel weinig transparantie is. De uitspraken (tuchtrechtelijke beslissingen⁴) worden niet systematisch gepubliceerd, ze mogen nauwelijks worden ingekeken⁵. In de jaren 1970 en 1980 werden wel overzichten van disciplinaire beslissingen gegeven in het Officieel Tijdschrift van de Orde van Geneesheren. Sedertdien (1985) ontbreekt deze informatie⁶. In de periode 1991-1999 waren er 5.348 beslissingen van de Provinciale Raden waarvan 20 over zedenfeiten en tussen 1990-1999 waren er 1.256 beslissingen van de Raden van Beroep, waarvan 7 over zedenfeiten. In totaal worden er 43 categorieën van fouten vermeld bij de Provinciale Raden.

Ook worden de slachtoffers niet ingelicht over de schorsing van de arts/dader.

- Het bestaande medisch tuchtrecht van de Orde van Geneesheren is niet geschikt als instrument om de deskundigheid en de kwaliteit van de beroepsuitoefening te bewaken: het moet aangepast worden, rekening houdend met de rechten van de patiënt.

Ofwel

³ De Nationale Orde van Geneesheren moet onder andere waken over de deontologie van de artsen, over de eer en de waardigheid (Code van Medische Plichtenleer). De Orde is belast met regels betreffende onder andere de zedelijkheid in verband met de uitoefening van het medisch beroep. Er zijn ook Provinciale Raden: zie www.ordomedic.be. Een aantal actoren kunnen aan de Provinciale Raden van de Orde vragen om tegen een arts op te treden, namelijk de minister van volksgezondheid, de Nationale Raad van de Orde, de Procureur des Konings, de Provinciale Geneeskundige Commissie, artsen, derden.

⁴ Mogelijke tuchtmaatregelen zijn: waarschuwing, censuur, berisping, schorsing van maximaal twee jaar, schrapping van de lijst van de Orde.

⁵ NYS, H. et al., Oordelen volgens de waardigheid van het beroep. Analyse van zware tuchtrechtelijke beslissingen in de periode 1990-1999 door de Raden van Beroep van de Orde van Geneesheren, in *Rechtskundig Weekblad 2001-2002*, nr. 39, 25 mei 2002.

⁶ NYS, H. et al., De Orde der Geneesheren en de handhaving van de tucht (1990-1999), in *Tijdschrift voor Geneeskunde*, 58, nr. 8, 2002.

- Een rechtbank moet de bevoegdheid krijgen om de beroepsuitoefening van arts/dader te schorsen. Bij pedofielen gebeurt dit al bij andere beroepsgroepen (bijvoorbeeld leerkrachten, opvoeders).
- Er bestaat ook contactverbod en straatverbod in geval van seksueel geweld in partnerrelaties. Dit verbod moet systematisch opgelegd worden aan artsen/daders.
- In de officiële lijst van de Orde van Geneesheren inzake de ten laste gelegde fouten is ook de categorie zedenfeiten opgenomen: wat houdt dat precies in?
- Wie is bevoegd voor de uitspraken van schorsing van beroepsuitoefening bij psychologen, erkende en niet erkende therapeuten, welzijnswerkers, en andere hulpverleners,...

Verbetering professionele hulp/begeleiding slachtoffer

Er zijn gespecialiseerde politiemensen die de eerste ondervraging van het slachtoffer op zich nemen. Maar ze zijn niet 24 op 24 uur beschikbaar.

- Oprichting van een opvangcentrum per provincie waar slachtoffers onmiddellijk terecht kunnen voor professionele medische en psychologische hulp en begeleiding is een mogelijke piste.
- Het slachtoffer moet kunnen rekenen op professionaliteit en een deontologisch verantwoorde houding in de relatie met de hulpverleners. De overheid moet voldoende inspanningen leveren om dit ten volle te garanderen.
- Het slachtoffer moet kunnen kiezen om door een vrouw of een man gehoord te worden.

Verbetering rechten van het slachtoffer

Als er geweld gepleegd wordt in de relatie art/patiënt, psychiater/patiënt, tandarts/patiënt kan een beroep gedaan worden op de wet inzake de patiëntenrechten (22 augustus 2002). Deze wet verduidelijkt waarop een patiënt moet kunnen rekenen en waaraan een beroepsbeoefenaar zich te houden heeft om de kwaliteit van de dienstverlening in de gezondheidszorg te garanderen. In verband met het klachtrecht kan het slachtoffer in principe terecht bij de ombudsdienst van het ziekenhuis of wanneer het feit daarbuiten gebeurt bij de federale ombudsdienst van de federale commissie 'rechten van de patiënt'. Deze dienst vangt klachten op over zorgverstrekkers waarvoor geen specifieke ombudsdienst is opgericht.

- De werking van de federale ombudsdienst 'rechten van de patiënt' moet voldoende operationeel worden en hieraan moet ook bekendheidgegeven worden.

De diensten spoedgevallen en huisartsen leveren attesten af.

- De diensten spoedgevallen en de huisartsen moeten een eenvormig attest kunnen afleveren dat een goede juridische basis vormt voor het dossier van het slachtoffer. Dit eenvormig attest moet op korte termijn goedgekeurd worden door het College van Procureurs en door de Orde van Artsen.

Slachtoffers moeten binnen de vijf⁷ à 10 jaar een klacht indienen. Binnen die termijn moeten zij hun ervaringen kunnen verwoorden en dat lukt niet altijd. De wet van 28 november 2000⁸ betreffende de strafrechtelijke bescherming van minderjarigen voorziet een 10-jarige verjaringstermijn, waarbij de termijn begint te lopen vanaf 18 jaar en dat betekent concreet dat het slachtoffer nog tot 28 jaar een klacht kan indienen.

- Deze termijn moet zowel voor minderjarige als voor meerderjarige slachtoffers minstens 10 jaar bedragen.

Daderopsporing/daderprofiel

Meer dan de helft van de daders wordt niet gevat.

⁷ Vijf jaar als de zaak gecorrectionaliseerd wordt en dit is meestal het geval. Niets belet om toch na vijf jaar een klacht in te dienen want het gaat om een misdaad en daarvoor geldt een verjaringstermijn van 10 jaar. Voor de schadevergoeding (op burgerrechtelijk vlak) geldt een termijn van 10 jaar.

⁸ [2001009048](#)

art. 35:

In artikel 21bis van dezelfde wet, ingevoegd bij de wet van 13 april 1995, worden volgende wijzigingen aangebracht:

1° De woorden "In de gevallen bedoeld in de artikelen 372, 373, 375, 379, 380 en 380bis van het Strafwetboek worden vervangen door de woorden "In de gevallen bedoeld in de artikelen 372 tot 377, 379, 380 en 409 van het Strafwetboek".

2° Het artikel wordt aangevuld met een nieuw lid, luidende: "*In geval van correctionalisering van een misdaad bedoeld in het vorige lid, blijft de verjaringstermijn van de strafvordering, die welke bepaald is voor een misdaad*"

- Er bestaan nochtans efficiënte ondervragingstechnieken⁹ van het slachtoffer als de dader onvindbaar blijkt. Op basis van deze interviews en andere onderzoeksgegevens (getuigenverklaringen, forensisch labo, enzovoort) kunnen specifieke karaktertrekken en gedragingen van de dader vastgelegd worden. Er zijn een aantal methodes van daderanalyse of –profilering uitgewerkt¹⁰ op basis waarvan ook behandelingsmethodes zijn uitgewerkt. Deze professionalisering is ook in België nodig. Politie mensen moeten deze techniek grondig aanleren via trainingsprogramma's. Een aantal hebben dit al gedaan: hoeveel en hoe zijn ze verspreid?

Opvolging veroordeelde daders

⁹ Aan het slachtoffer worden niet-suggestieve vragen gesteld over het gedrag van de dader. Uit de precieze woorden die de dader gebruikt kan worden afgeleid of hij verkracht uit angst of uit machtshonger. Het niveau van geweld dat gebruikt wordt zegt veel daarover. Ook de volgorde van de seksuele handelingen is betekenisvol. Een dader die een slachtoffer eerst tot orale seks dwingt en haar dan vaginaal en vervolgens anaal verkracht is angstig, bij de omgekeerde volgorde gaat het om een agressieve dader. De manier waarop de dader het slachtoffer benadert, geeft ook veel informatie. Een dader die plots overvalt was de laatste tijd zeker in de buurt om het slachtoffer te bespieden. Een dader die een list gebruikt en zich bijvoorbeeld als een verkoper voordoeft is vaak een extravert type dat goed kan omgaan met vrouwen en dat sociaal een normaal leven leidt. De FBI gebruikt een checklist met twaalf vragen. Op basis van deze vragen wordt een profiel opgemaakt over hoe de dader zich gedraagt. Dit profiel helpt bij het opsporen van de dader of wanneer er twijfel is tussen twee verdachten.

¹⁰ Bij verkrachting let men bijvoorbeeld op volgende elementen:

- de persoonlijkheid en de risicogroep van het slachtoffer;
- de mate van voorbereiding en het genomen risico door de dader;
- de selectie en benadering van het slachtoffer door de dader;
- de mate en functie van het gebruikte geweld;
- de criminele vaardigheid of ervaring van de dader;
- de seksuele handelingen en de communicatie met het slachtoffer

De Nederlandse Drs. C.A. Uljee onderscheidt bijvoorbeeld drie methoden van daderanalyse: de diagnostische; de statistische en de deductieve methode.

Op basis van analyses worden profielen opgesteld. Er zijn een aantal typologiën ontwikkeld, bijvoorbeeld:

- Hazelwood (FBI): power-reassurance; power-assertive; anger-retaliatory; anger-excitation; opportunistic; gang rape. Zie: http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/profiling/hazelwood/2.html?sect=1
- Nederlands onderzoek inzake delictscenarioprofielen m.b.t. het ontstaan en in stand houden van het delictgedrag door seksueel agressieve delinquenten: het seksualiserend, het antisociaal en het wraakzuchtig profiel.

Veroordeelde daders krijgen in de gevangenis geen begeleiding. Na hun vrijlating moeten ze wel een psychiater zien, maar dit blijkt niet voldoende te zijn. Er zijn al daderprogramma's inzake geweld maar ze zijn ontoereikend, de duur is te beperkt. De expertise staat nog in de kinderschoenen.

- In Zweden bijvoorbeeld zitten alle zedendelinquenten in dezelfde gevangenis en krijgen ze twee maal per week individuele en groepstherapie¹¹. Bij de vrijlating wordt een psychiater in de buurt van de woonplaats van de ex-gedetineerde gezocht, die betaald wordt door de staat om de dader verder op te volgen. De psychiater moet altijd bereikbaar zijn. Als de dader voelt dat hij opnieuw wil verkrachten belt hij de psychiater. Het herkennen van die drang wordt in de gevangenis aangeleerd.

Zoals reeds vermeld zijn er op basis van daderanalyses/profielen ook behandelingsmethodes ontwikkeld. Ook voor betrokken hulpverleners (psychiaters, psychologen,...) moeten trainingsprogramma's voorzien worden.

- In de VS zijn er al jarenlang behandelprogramma's voor hulpverleners, toegespitst op seksueel grensoverschrijdend gedrag, zoals bijvoorbeeld 'boundary' trainingen die verplicht kunnen worden opgelegd. Hulpverleners/daders ondergaan in eerste instantie ook een 'assessment' of evaluatie. Het blijkt ook vaak dat rehabilitatie (jarenlange intensieve therapie, terwijl de hulpverlener niet beroepsactief is) niet tot een positief resultaat kan leiden¹².

Opleiding magistraten inzake zedendelicten/beeldvorming

Verkrachting is een misdaad en moet in principe voor het Assisenhof komen. De Assisenprocedure duurt echter lang en is omslachtig vandaar dat verkrachting correctioneel wordt behandeld. Als de dader al wordt gevat, krijgt deze vaak een lichte straf, vaak enkel voorwaardelijk.

- Magistraten moeten opgeleid worden in deze materie: iedereen die over een zedendelict oordeelt moet daarin getraind zijn ('motief van verkrachting is niet seks maar macht').

¹¹ Debusschere Barbara, Verkrachting heeft niets te maken met uitdagende minirokjes, in De Morgen, 2 april 2004.

¹² Zie: <http://www.misbruikdoorhulpverleners.nl>